

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. marcija 1882.

XXII. leto.

Vzgoja k prostosti in značajnosti je podloga npravnemu življenju.

Naj lepša in naj višja naloga vzgojiteljev je ta, da izrejajo otroke k prostosti in trdnemu značaju.

Brez proste volje ni npravnega življenja, brez značaja nikakoršne čednosti. Kaj pa je prostost ali svoboda? Mar svobodno dovoljenje vsega, kar poželi in terja strast in trma vsakega človeka posebej? Nikakor ne, taka prostost bi bila prostost samosilnika, ali pa sužna. Človeku dostojna in njemu spodobna prostost more biti le npravna, to je taka, ki spoštuje in visoko ceni vse, kar more človeka v istini časno in večno srečnega storiti.

Prostost nam odkazuje pravice, ter nam določuje, kaj imamo storiti ali opustiti; npravnost nalaga nam pa dolžnosti, vsled katerih ne smemo nič storiti, kar bi bilo človeštvu na škodo in nič opustiti, kar bi mu moglo koristiti. Prostost pripušča vsakemu svoje duševne zmožnosti neprikrajšano vaditi in rabiti, npravnost mu pa zapoveduje vseh zmožnostih se tako poslužiti, da zaradi tega ne bode drug v svojej prostosti, ne samo ne prikrajšan, marveč jo v zmiraj večji meri uživati mogel. Na ta način ima vsakdo pravico do osebne prostosti, pa ne, da bi druge prišteval sužnim; vsakemu je dovoljeno prosto govoriti, ne pa drugim prostosti govora jemati, temveč jim taisto, kolikor mogoče, braniti; to ne velja pa samo o prostosti, ampak o vseh npravcah, katere ima človek na svetu.

Naj lepša naloga odgojiteljeva je ta, da vzreja otroke k npravnej prostosti in značajnosti. To je pa tudi jedna naj težjih dolžnosti, osebito v zdajnih časih, v katerih se v obče naj bolj zoper pomanjkanja trdnih značajev ne samo pri odrasčenih, ampak tudi pri mladini pritožujejo; to je tudi, žali Bog, taista gnjila pika, ki današnjo vzgojo pači in omadeževa in ki raste domačej gobi jednako prehitro in tako globoko v vse špranje našega vzgojstva, da se mora slehrnemu, kdor z odprtimi očmi opazuje vedenje naše mladine in komur je v resnici mar njena srečna bodočnost, vsiliti vprašanje, kaj pa nam bode prinesla prihodnost? Kako pa npravno prostost in značajnost vcepovati v mlada srca naših otrok, da bode ta vzgoja imela tudi pravi vspeh, ter prinesla v resnici dobrega sadú? — Pri vzgoji npravno proste volje svojega rejenca, mora vzgojitelj dobro razločiti tri vzgojevalne dobe, in sicer dobo otroško, deško in dobo mladenčevo; vsaka doba zahteva svojo vzgojo. — V prvej dobi je otrok, kar se tiče duha to, kar je bil po telesu, ko se je še primši hoditi učil. Vzgojitelj mu mora toraj ravno tako duševno na noge pomagati, kakor ga je mati v prvih letih hoditi učila; on mu mora duhovno roko podati ter ga voditi vedno po ravnej poti k čednosti, zraven ne sme pa pozabiti starega

prigovora, da „besede ginejo, a vzgledi rinejo“, ker otroka se le prime in mu potem tudi ostane, kar z lastnimi očmi na samem vzgojitelji vidi. V prvi dobi se mora navaditi rejenec na pokorščino brez vsakega ugovora; to more vzgojitelj pa edino le na ta način doseči, ako na jedni strani zmoto in pregrehe, kolikor naj bolj mogoče, od rejenca odvrača, na drugi se pa prizadeva, da mu daje priliko, da lahko povsod in vsikdar le dobro dela. Vzgojitelj mora toraj ubraniti in zadrževati od rejenca vse nečednosti, katere se pri mladini tako pogostoma nahajajo, kakor n. pr. nepremišljenost, pozabljivost, svojeglavnost, nemarnost, lenobo, razposajenost, nerednost, nepotrpežljivost, samopašnost, lažljivost, neuljudnost i. t. d. Zraven mora pa vse tem pregreham nasprotno čednosti v otroku vzbujevati in gojiti, recimo: bogaboječnost, ljubezen do Boga in do bližnjega in domovine, pokorščino, resničnost, poštenost, spodobnost, sramožljivost, uljudnost, skromnost, hvaležnost, postržnost, usmiljenost, ponižnost, potrpežljivost i. dr. K tem čednostim mora pa vzgojitelj na prvi stopnji neposredno napeljevati svoje rejence.

Ker sta bogaboječnost in ljubezen do Boga prva vira vseh drugih čednosti, mora vzgojitelj vso vzgojo tako uravnati, da pripelje otroke k božjemu spoznanju; on jih mora opozorovati na božja dela, na njegovo vsegamogočnost in na dobrote, ki jih skazuje vsemu človeštvu; s tem jih napeljuje na to, da dejansko izpolnjujejo zapovedi do Boga in bližnjega. Na bogaboječnost se pa ne naslanja samo ljubezen do bližnjega, ampak tudi do domovine. Z bogaboječnostjo vcepuje vzgojitelj v mladih otročjih srcih naj lepšo domačo čednost, „domoljubje“, ako seznanja otroke z lepotami in krasotami njih daljne in ožje domovine, z junaškimi deli naših hrabrih prededov i. t. d. Za ljubeznijo do domovine je prva čednost pokorščina, v kateri je zapopaden ves nraveni pouk za otroke, le v pokorščini se razodeva otročja značajnost; z vtrjenjem pokorščine se goji v otroku tudi vestnost, katera se s tem naznanja, da se otrok hudega boji in dobro le zaradi njih dela in ne zaradi hudih ali pa dobrih nasledkov. Za pokorščino ste resničnost in poštenost dve glavni lastnosti, na kateri se naslanja pravi vspeh vsakovrstne vzgoje; brez teh dveh čednosti je vsa še tako dobro pričeta vzreja zastoj. Tudi čednost spodobnosti, katera se razodeva v spoštovanju bližnjega in samega sebe, mora vzgojitelj v otroku buditi in sicer na ta način, da vzbuja v njem čutstvo za vse, kar je lepega in blagega in da odstrani vse, kar bi imelo mu to čutstvo zopet zamoriti; k spodobnosti šteje se tudi sramožljivost — nežna čuvarica nedolžnosti, ki se naznanja v nedolžnem strahu pred vsem, kar je nasproti tej čednosti; ona se mora buditi in vzrejati z oživljenjem strahu božjega z vtrjenjem vesti in z marljivo pazljivostjo na rejenca. V to vrsto čednosti spadate tudi uljudnost in skromnost. Uljudnost ima le nraveno vrednost, ako v resnici spoštuje človeško vrednost in vsakemu dobro želi brez hinavščine; skromnost mora pa izvirati iz lastnega prepričanja svoje nepopolnosti pri rejencu. V teh in v drugih jednacijah čednostih, more odgojitelj pri stoterih prilikah otroke vaditi.

V drugi vzgojevalni dobi „za dečke namreč“ more vzgojitelj že posrednje vplivati na voljo rejencevo. V tej dobi se sme tudi na pol zbudjen dečkov razum na poštev jemati, ker je že tako razvit, da more dobro od slabega dejanja precej natančno razločiti; od njega se more pokorščina višje vrednosti térjati; zaradi tega ne izvirajo pa še njegova dela iz čiste moralne prostosti, toraj se tudi pri njem ne neha pokorščina brez ugovora. Niti otrok, niti deček sta še prosta; nraveno prostost more mladeneč še le doseči, ker postavna pokorščina še ni naj višji smoter vzgoji. Naj višja naloga vzreje je ta, da pripelje rejenca do prostovoljnega spolnovanja zapovedi in postav in to je tretja vzgojna stopnja — doba mladenčeva. Na tej stopnji se mora rejencu spolnovanje zapoved in ukaz na prosto voljo pustiti, kajti v tej dobi se mora mladeneč po odločnih in trdnih načelih ravnati. Vzgojitelj mora z dokazi in z dobrimi svéti vplivati na rejenca; ta

bode pričel pa dobro delati s prosto in radostno voljo, ter se poslednje iz prostega pričanja t. j. na podlogi svoje vesti odločil vse svoje življenje posvetiti v občni blagor človeštva. Na ta način se pripelje rejenec k nrajnej prostosti, katera ga v resnici tudi v pravem pomenu oprostuje, ker si pridobi nrajnost v njegovem duhu prvo in naj višjo oblast. Mladeneč more potem nadarjen z naravnimi duševnimi in telesnimi zmožnostmi, z lepimi nrajnimi lastnostmi in s čednostmi brez skrbi stopiti v popačeni svet, kjer bode s pridobljeno svojo nrajno prostostjo in s trdnim značajem vse skušnjave zapeljivega sveta brez vsake težave premagati mogel.

Anton Derganeec.

Kako je učiteljem delovati v večrazrednicah?

Večrazredna šola prispodablja se dá sestavljenemu stroju. Ta svojega dela nikakor dostojno in pravilno izvesti ne more, ako mu kateri njegovih delov sodelovanje odreče, ali pa, če mu le površno pomaga. Jednako je na večrazrednici. Če se tu hoče doseči kaj povoljnega vspeha t. j. ako ji je mar, da svoje gojence dovêde do jednako mernega izobraženja; potem je pred vsem potrebno, da se učitelji, delajoči na večrazrednici, vskozi sporazumijo, da je vse njih delovanje jednotno, harmonično, skratka, da jedna učna moč drugej kolikor toliko pomôre v dosego nameravanega cilja. Mogoče, da se učitelji na večrazrednici v političnih in drugih zasebnih nazorih ne zlagajo, da so torej raznih misli zunaj šole, v šoli pa ta raznomišljenost pogubonosnega svojega vpljiva imeti ne sme. V delokrogu svojem naj bodo zmérom taktnega, složnega delovanja! — Pri težavnem svojem delu pa naj uporabljajo vsako sredstvo, ki bi utegnilo jim zboljšati vspeh, olajšati delo samo.

1) Pred vsem imajo se obhajati postavno zaukazane mesečne konference. V teh se učitelji posvêtujejo o rabi učnih in odgojilnih pripomočkov itd. O čem vse da se tu razgovarja, pač ni treba na drobno še posebej poudarjati, ker to itak natančno določuje naša šolska postava. V teh mesečnih skupščinah upoznajo se učitelji mej sabo in v mejsebojnem prijateljskem pomenkovanji ojačijo se za mučni svoj posel, ter se takó tim veseleje lotijo dela v zavésti skupnosti, katero vzbujati in vtrditi je ravno glavna naloga mesečnih konferenc.

2) Nadalje naj se potruđi vsak učitelj — kolikor le mogoče, — da se bode ravnal pri pouku po učnem črtežu. Učitelj višjega razreda naj se bríga za tó, kar obdeláva óni v nižjem, in nižjega razreda učitelj naj pa postavi ónemu v višjem dostojno podlogo; da bode ta pričeto lahko nadaljeval, na temelju uže postavljenem lahko naprej zidal, a ne da bi moral temelj si postaviti še-le sam. Utegnilo bi se ugovarjati: „Vsak učitelj je odgovoren za svoj razred“. Istina to. A pri večrazrednicah veljá pa tudi še izrek: „Vsi učitelji pa so odgovorni za vso šolo!“, kajti ta se ne sodi le po vspehu posamnih razredov oziroma učiteljev, — ampak po vspehu v obče: zató naj pa vsi delujejo na to, da bo vsak v svojem razredu lahko neovirno in sigurno mogel poučevati. Da se pa to zgoditi more, zavladati morata složnost in mejsebojna pomoč mej učiteljstvom!

3) Naravna posledica prejštoječe točke je, da naj vsak učitelj vestno in resnično vselej vknjižuje v tednik, kar je predelal učne tvarine. Če je tednik pri vseh učiteljih resničen in natančen, potem bode gotovo vsak učitelj v svojem razredu ložeje poučeval, kajti vedel bo, kaj ima opustiti, kaj dopolniti, kaj manj obširno razpravljati itd.

4) Ako učitelji drug drugemu zaupajo, potlej je tudi zelo koristno, ako časi — kadar pač ravno nanese prilika — jeden učitelj drugega posluša pri poučevanji (hospitúra). Nihče preveč ne zná, a nobeden takó malo, da bi se od njega kaj ne naučil.

Učitelj, kojemu je resno mar za svoj posel in nadaljno svoje naobraženje, bode tako poslušanje le odobraval. Upoznanja je treba, vsestranskega upoznanja mej delavci na istem polji!

Sploh naj uporabljujejo učitelji na takih šolah vsa sredstva, ki bi jim mogla kaj koristiti pri njih vkupnem delu. Prava bratovska ljubezen naj zavlada mej njimi. Vedno naj bode si v svesti učiteljstvo na večrazrednici pomenljivih besed dr. Karola Schmidta: „Smoter, ki ga ima doseči odgojnik, je vélik in vzvišen; pot do tega pa je trnjeva in polna muk. Nasprotno pa je njegovo delo višje cene, nego vse drugo, po čemur hrepení človek, kar si sicer osvoji“.

Složno tedaj se mora hoditi po trnjevej poti, ako se hoče dospeti do zaželjenega smotra! „Sloga jedino pravo moč rodi“.

— k. —

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

Temu namenu zvest je dr. Bleiweis Novicam vže 12. t. j. — prvi slovenski list brez cenzure — opisal z rudečim vencem na prvi strani, kjer razlaga, kaj je konstitucija t. j. „vladija, ktera pripustí, de prihodnjíč ne bo le samo gospóska, temuč de bojo tudi deželni in mestni stanovi, ki bojo zató od ljudstva izvoljeni, pravico imeli govoriti, svoje želje in vošila v prihodnjih postavah in davkih pred tronam Cesarja odkritoserčno razodeti, in pa tudi zvediti, kakó in kam se deržavno premoženje vsako leto obračuje“. — Potem razklada, kaj je bila censura t. j. tiskarna sodnica, brez ktere dovoljenja se noben list ni smel tiskati. „Zdaj bomo tedej prosto pisali, kar bomo hotli, de bo le resnično in pravično. Oj, to je neizrečena dobrotá, de nam niso usta več zavezane! Odsihmal bomo smeli v Novicah in kjer bodi brez ovinkov in brez zaderžkov vsako resnično napčnost in krivičnost očitno razglasiti in škodljive napake od kodar koli bojo prišle, med ljudstvo dati, de se bojo napčnosti in krivice po ti očitni poti zatirale, odvrčale, poboljšale. Iz tega cesarskiga sklepa vsak lahko presodi sedanji imenitni stan vredništva očitnih časopisov in Novic! Mi pa se v ti nam dodeljeni dobroti ne bomo prevzeli, z mirno kervijo se bomo vedno za resnico in pravico poganjali, poštenimu človeku nikdar ne bomo škodovali, marveč se bomo za-nj potegovali, hudobijam pa in terdovratnim hudobnežem ne bomo prizanesli, temuč jih bomo očitno svarili in grajali. Mir in edinost, vera, in ljubezin do Cesarja in naše drage domovine pa nam bodo tudi prihodnjíč poglavitne vodila!“ — Naposled pa kaže, kaj je národna straža in nje pravi namen, sam tovarš perve kompanije narodne straže v Ljubljani, ter opominja, kako se za tolike dobrote skazujmo hvaležne.

„Za našiga Cesarja kri in življenje!... Cesar nas ne smejo zapustiti! — je klical dr. Bleiweis l. 1848, in krepkim besedam J. Koseskega str. 88: ... „Kjer so Cesar, tam so serca naše... Dunaj sam na sebi ni naš gospodar; Cesar z vlado svojo nam ukazujejo, nej stanujejo v tem ali v drugim mestu“ — pristavlja živo prošnjo, „de nam je zdej edinost in sprava z vsimi narodi našiga cesarstva nar bolj potrebna. Zdej ni čas enostranske ločitve in samosvojnih razpertij med Slovenci in Nemci — zakaj naše Cesarstvo je v silni nevarnosti... Bratovska edinost med Slovenci in Nemci in vsimi družimi narodi našiga Cesarstva nam bo dala našiga Cesarja nazaj — nam bo dala moč; moč pa nam bo dala varnost in mir, po katerim vsak resničen prijatelj domovine hrepeni!“

„Sedanji čas prekucij po svetu je tudi čas gerdih laži . . . Nekteri ljudje so tako hudobni, de jim nar svetejši reč ni več sveta, tedej zabavljajo čez cesarje in kralje — in tudi čez sv. Očeta Papeža se slišijo gerde lažnjive govorice, ki si jih le peklenski satan izmisliti zamore“ . . piše ondi, in v hvalo omenivši dobrega Pija IX. ponavlja, da nam je narodnost, „domorodstvo na svetu, razun vere, zdej nar svetejši reč (str. 153) in nasprot nemški deržavni zvezi in nemško-katoljški veri (str. 154) terdi: Mi spoznamo le avstrijanskiga Cesarja in rimsko-katoljško vero!“ — „V avstrijskim cesarstvu naj katoljška vera prednja bo; judam se ne morejo prepustiti popolnoma enake pravice kakor kristjanam, češ, judje imajo v saboto svoj praznik; . . kaj bo potem, če bi kak judovski sódar v nedeljo zraven cerkve sode nabijal, v katoljški cerkvi bi se pa božja služba obhajala (str. 196)! — Nar novejši in nar imenitniši novica mu je bil 2. dec. odstop cesarja Ferdinanda I. in nastop Franca Jožefa I., češ, dobili smo zares cesarja po milosti Božji (str. 208. 210)“.

Mnogo mnogo je pisal takrat dr. Bleiweis gledé državnega zbora in gledé poslancev ter modro svetoval svojim rojakom. — „Le pogovorimo se zdej o svojih vošilih odkritoserčno in z mirno kervijo — pro in contra, — de bomo, kar bo od več strani (per majora) za boljši spoznano, povedali svojim poslanikam (str. 50). — Ako boste vnovič poslance volili, volite umne, zvedene možé, ki znajo v imenitnim zboru možko govoriti, ki so vneti za pravično poravnanje vaših težav, ki so goreči ne le za odpravo tlake in desetine, temuč tudi za vesolni prid naše domovine (str. 134). — In str. 187 je na prošnjo mnogih dopisov slovenskim poslancam v deržavnim zboru priporočal: „Poslušajte, kaj slovensko ljudstvo od Vas terja: 1) Delajte pridni ustavo . . . Nikar ne pripustite, de bi se v zboru druge reči kvasile, ki ne segajo v vaše delo . . . Po nepotrebnih vgovorih Vi čas zapravljate, dežela pa drage denarje in nič ne pride naprej. 2) Skerbite, de naše cesarstvo edino in močno ostane. . . 3) Prizadevajte si take postave napraviti, zoper ktere se po pravici noben stan ne bo mogel pritožiti . . . 4) Čeravno naj bo slobodnost dana vsaki veri, naj vender bo katoljška vera prednja vera avstrijsanske deržave. 5) Zavedite se, de ste slovanskiga rodu. Slován biti, naj Vam bo ponos! Slovani smo poterjeni zvesti steber avstrijanskiga cesarstva in bomo nepremakljivi ostali. Ne pozabite, de so Vas Slovenci poslali za slovensko ljudstvo se potegovati, ne pa za druge. Če so Vam pa Nemci ljubši od domačiga roda, recite to odkritoserčno, de bo slovensko ljudstvo vedilo, de niste zanj. Nikar ne mislite, de nekteri nemškutarji po naših mestih so slovensko ljudstvo — to bi bila grôzna pomota. 6) Ko Vam pa rečemo, de se imate krepko za slovenski narod potegovati, nikar ne mislite, de bi imeli zato sovražniki Nemcov biti. Bog obvari! Dajte zvesto Nemcam, kar Nemcam gré, pa terdno terjajte, de tudi oni Slovencam dajo, kar Slovencam gré. Enakopravnost naj bo sveta luč, ki naj vam sveti v vsih vaših naklepih. Noben narod nej družiga ne zatiruje — tako bojo mnogoverstni narodi mirno in prijatelško živeli kot udje ene glave. 7) Nikdar ne obračajte plajša po vetru itd. — Tako boste pot pravice šli, in cela dežela Vam bo zató hvaležna. — Novice pa bojo odsihmal vse vaše govore od besede do besede svojim bravcam oznanovale, ki jih boste v zboru govorili, tako de bo celo ljudstvo vedilo, kdo je za-nj kej govoril in kaj de je govoril. Iz tega se bo vsak nar gotovši prepričal, kakšno cenó ima ta ali uni poslanec“.

Tako modro je svetoval vsem Slovencem (str. 195), de le „očitno in odkritoserčno govorite in pišite; ta svoboda ni samo nam vrednikam dana, ampak vsacimu človeku . . . Sicer pa, varite se šuntarjev, de Vas v nesrečo ne pahnejo“. — Taki očitni sveti so tudi veliko koristili. Ko je na pr. poslanec M. Ambrož jel se nekako čudno vésti na Dunaji, so ga Novice koj resno prijelo (str. 178), in to je pomagalo (str. 207. 211), in vred-

ništvo prav opazuje: „Novice bojo pazljivo gledale na prihodnje obnašanje slovenskih poslancov in ga svojim bravcam oznanovale. Kar bo dobriga, bojo z veseljem očitno hvalile, kar bo napčniga, bojo pa tudi očitno grajale. Nikdar se niso in se tudi prihodnjič ne bojo ravnale le po osébi, ampak le potem, kar oséba govóri in dela. Govorjenje in dela so predlog, po katerim se pravično sodi . . . Ne tisti, ki le kričí: živi, živi Slovenija! je pravi domorodec, ampak tisti, ki se za njo trudi po eni ali drugi poti“.

Novicam je pridejal posebej „ustavno pismo, splošne postave nove vladije, o državnim zboru“; „pa spoznajmo tudi, je opominjal (str. 76), de se obširno izdeljanje nove vladije ne more v enim hipu zgoditi, in de tudi naši poslaniki na državni Dunajski zbor bojo mogli umni, prebrisani in zaupanja vredni možje in verli domorodci biti, de se bojo za prid svoje domovine serčno potegovali“.

Kar je dr. Janez Bleiweis tù svetoval o državnih poslancih, to je vestno splošnoval domá vrednik Novicam pa predsednik „Slovenskimu društvu“, katero se je po Dunajskem v Ljubljani osnovalo, 6. junija ustanovilo, in koj pričelo blagovito delati. Koliko je storilo, to se bere v dveh slovesnih ogovorih predsednikovih (l. 25. 26. pa l. 49 — 52), vzlasti v velikem zboru 22. nov., kjer jo je Bleiweis očitno povedal, da smo po dani ustavi sploh vsi politikarji, da pa politika „slovenskiga društva“ obstoji v 3 poglavitnih rečeh: 1) de se edina močna Avstrija pod vladarstvom ustavniga Cesarja Ferdinanda ohrani in obvarje; 2) de se nam narodne pravice ohranijo, in 3) de vera naših očetov tudi vera prihodnjih Slovincov ostane. V dosego tega namena bode delovati treba po šolah, časopisih, bukvah. Pričelo je društvo tedaj nabirati za slovenski slovar, izdalo slovensko gerlico v prvih dveh zvezkih, dva razglasa Slovincam o Dunajskih prekucijah po Novicah, in po vsem Slovenskim v 5000 iztisih, 600 bukvic zoper terpinčenje žival razdelilo med ljudstvo, sprožilo slovenske napise po mestnih ulicah, nabiro milostnih darov potrebnim Hrovatom, razne predloge na ministerstvo o slovenskih šolah in o pravnim učilišu, o slovenskih barvah, potrebne odgovore v liste nemške in slovenske zoper natolcevanje Slovincov, spisovanje duhovnih ogovorov Vertovčevih in slovenske slovnice Potočnikove, razpravo o mesečnih imenih, napravo slovenskih besed in iger, tudi v gledišu itd. in razodevala se je vže o tedanjim dobrim delovanji slovenskiga društva želja, naj se razcvete iz njega slovenska akademija!

Duša vsemu temu blagovitemu delovanju je bil — se vé da — dr. Bleiweis, kateri je povabilo k naročevanju druge polovice Novic l. 1848 spremljal s temi-le besedami: „Dragi prijatli! novo življenje se nam je začelo od 15. Sušca — življenje težavne pričijočnosti, Bog daj, de bi bilo vesele prihodnosti! Nam je od Bogá odločeno novo rojstvo avstrijanskiga cesarstva prestati; prosimo Vsigamogočniga, de ga bomo mirno prestali in skerbimo, de nas bojo naših vnukov vnuki hvaležni v spominu imeli. — Novice, — večletne in skušene prijateljice Slovincov — si bojo s pomočjo ródoljubih in za blagor domovine vnetih pomočnikov tudi prihodnjič zvesto prizadevale svojim dragim domorodcam ne le učenik v kmetijskih in obertniških rečeh, temuč tudi vodnik v vsim biti, kar sploh omikanje slovenskiga naroda in zvesto ohranjenje po ustavi vsim narodam od našiga miliga Cesarja dogotovljenih narodnih pravic zadeva. — Ni skorej časopisa, ki bi tako mnogoverstne reči obsegel, kakor Novice, zató ker so bile skozi pet let edini slovenski časopis — in kakor so zdej ravnale, bojo ravnale tudi prihodnjič s posebnim oziram na vse, kar se po svetu imenitniga godí“.

V ta namen je pričel v l. 29 svojega Novičarja, v katerem je ob kratkem največ sam vse imenitniše novice — domače in ptuje priobčeval, kar gotovo ni bilo lahko delo. — V l. 43 daje „Bravcam“ odgovor, zakaj so jih Novice mogle peljati na polje nove vlade,

češ, „prekucije našiga cesarstva so prekucnile celo poprejšnje življenje vsih stanov. Dokler svet stoji, še taciga ni bilo . . . Novice so se že od svojiga začetka v l. 1843 goreče poganjale za povzdigo slovenske narodnosti — kakó neki bi zamogle zdej omolčati, ko je žetve čas prišel, kar so one toliko let neutrudljivo sejale! Dokler tedej ne bo nova vlada dognana, — dokler ne bomo po novih postavah vse v lepim miru in redu imeli, bojo Novice imele še opravkov dovolj za kmetiški stan in slovenski narod sploh. Kadar bo pa vse to lepo dokončano, bomo pa spet začeli orati in sejati, de bo veselje!“ — To ponavlja v povabilu na naročbo Novic za prihodnje leto l. 49: „Novi čas je prinesel tudi potrebnost novih vednost, torej Novice tudi v ti reči ne bojo zaostale in bojo svojim bravcam vse oznanovale, česar jim bo vediti potreba . . . Močna samostalna Avstrija pod vladarstvom našiga dobriga ustavniga Cesarja, nedotakljivost naše katoljške vere, in varstvo naše narodnosti nam bojo tri zvezde, ktere nas bojo vodile v vsim našim djanji“.

„Zdej, zdej so dobile besede ranjega Vodnika še le svoj pravi pomen, je klical v občnim zboru slovenskiga društva; — ne Napoljonu, našimu Ferdinandu veljajo besede: Ferdinand reče: Ilirija vstan!.. — Tako je vže v l. 42 priobčevati jel „Povedanje od slovenskiga jezika“ z opombo: „Pod tem nadpisam je rajniki Vodnik v Ljubljanskih slovenskih Novicah v letu 1797 od slovenskiga jezika marsikaj spisal, kar mnogim bravcam še morebiti ni znano, ker stare Ljubljanske Novice le malokdo ima. Ker dan današnji take spiske vsak Slovenec rad bere, bomo podali (z nekterimi popravki) ta sostavek svojim bravcam. De bi ga pač tudi nemškutarčki brali!“ — In l. 52 pomenljivo vzešši slovó od stariga leta piše proti koncu: „Bodímo Slovenci vseskozi!.. Leto 1848 je prineslo Slovincam rešitev dolgo — dolgoletniga jarma — kar so pa tudi Slovani to leto za avstrijansko cesarstvo storili, bo zapisano ostalo v zgodovinskih bukvah za vse veke. In kakor letas, čmo tudi prihodnjič Estrajhu nar močnejši podpora biti, torej veselo zapojmo Vodnikovo pesem, de se bo razlegala noter do Frankobroda: „Estrajh za vse. — Ako li če.. — Bit če, bit če — Estrajh za vse!“

Številjenje v nižjem razredu.

(Piše **V. Burnik**.)

(Konec.)

Prekmalu, recimo: že v drugem meseci s pismenim številjenjem pričeti, ni nikakor svetovati. Otroci še nikakor niso dosegli toliko samostalnosti in sposobnosti, da bi si mogli kar tako hitro predstavljati, kar posamezna pismena števila značijo. Zraven tega pa tudi še v pisanji niso tako izurjeni, da bi mogli številke čedno zapisati. In baš to prezgodnje pisanje je dostikrat krivo, da učenec nikdar ne zna čednih številk pisati. Nekateri so mnenja, da bi se pismeno številjenje pričelo še le v zadnjem tretjini ali četrtini leta. Kjer ima učitelj en sam oddelek poučevati, bil bi ta nasvèt posnemanja vreden, ali kjer ima ob enem v pouku dva oddelka, bi tako dolgo odlašanje znalo več škoditi nego hasniti. Vedno prepisovanje bralno učne tvarine bi učence pri posrednjem pouku preveč vtrudilo in jih namesto k pozornosti vabilo, le od te odvráčevalo, ker to delo bi jim ne pripravljalo nikakoršne zanimivosti.

Rekli bi, pismeno številjenje naj se odloži do začetka ali do srede drugega četrtletja. Sploh pa naj se ne začne popred, dokler nismo prišli v čitanji do črke „z“. Do tega časa naj se urijo otroci v posrednjem pouku številjenja, v pisanji črk in številnih

znamenj. Ko so se otroci navadili pisati tudi številko 1 in 2, preide se k številjeni sè številko 2. Nespametno in tudi jako neusmiljeno bi bilo, ako bi učitelj tù, kadar napiše na tablo nalogo sè splošnimi števili, térjal takoj od otroškega razuma, da si sè znamenjem številke tudi dotično število predstavljajo. To bi bila jako napačna pot, katera bi dolgo otrók do namenjenega cilja ne pripeljala. Tega dela se moramo lotiti pri praktičnej strani. Napreduje naj se tako-le: Učitelj napiše na tablo nalogo, katero si je popred z vodoravnimi in poprečnimi črtami razdelil v predele. N. pr. $1 + 1 =$. Kazaje s palčico na 1, reče se učencem: izgovorite to številko ter ob enem vzdignite tudi toliko prstov, kolikor ta številka znači! Pomaknivši palčico do „+“, razloži jim: to znamenje kaže, da moramo k prvemu prstu še pridjati in sicer toliko, kolikor pomenja številka za „+“. Toraj vzdignite še en prst! Koliko prstov imate zdaj vzdignjenih? Otroci: 2. Zdaj bomo zapisali 2 za „=“. Istotako se izračuni $3 - 1 = 2$. Berite in vzdignite, toliko prstov! Znamenje „-“, katero že poznate, znači, da moramo toliko, kolikor za njim stoječa številka pomenja, „stran vzeti“ ali odšteti. Zaprite tedaj en prst! Koliko prstov imate še vzdignjenih? Zapišimo zdaj za „=“ številko 2. Namesto prstov rabijo otroci pri prvem številjeni lahko tudi fižol. Brzo je to otrokom umevno, in dela jim tudi dokaj veselja, še celó slaboumnim postane stvar kmalu razumljiva. Razštevanje števil naj bi se na ta-le način poočitavalo, n. pr.: $2 = 1 +$. — Kadar vidite „=“ takoj za prvo številko, takrat pa berite: da bo 2, treba je $1 +$ (koliko še). Ta pot vam tudi ni treba pri začetnem številu prstov vzdigniti, samo dobro pomnite, kaj ste v začetku izgovorili (2); pri številu, ki stoji za „=“, morate pa vzdigniti toliko prstov, kolikor vam znači. Namesto pike postavimo tedaj število 1. V teku štirinajstih dní seznanili smo otroke tudi s to novostjo. Ko se učitelj osvedoči, da pri pismenem številjeni na šolski tabli njegova pomoč nij več neizogibno potrebna, začnejo naj otroci naloge, katere so se popred vkupno izdelale na šolski tabli, zapisovati in reševati na svojej tablici, katero naj si tudi na predelce načrtajo. Prvikrat naj izdelujejo nalogo, katera zahteva samo en proizvod, polagoma pa naj se térja od njih zmožnosti vedno več. Ob enem pričnè se tudi številjenje v računici. — Na ta način premagali smo v kratkem časi prve in največje težave, zraven pa tudi otrokom preskrbeli kratkočasnega dela domá in med naukom, kadar imamo z višjim oddelkom neposredno opraviti.

Ko smo končali prištevanje, odštevanje in razstavljanje števila 5, pridemo k četrti strani prve računice, katera kaže zopet števila 1, 2, 3 in 4. Tù vidimo, da se prištevanje in odštevanje še enkrat ponavlja; na novo pa se pričnè množenje, meritev in delitev. Ob prvo novost zadenemo tedaj pri množenji, katero pa otrokom ravno ne dela preveč preglavice. Mučnejše pa nastane delo pri meritvi in delitvi.

Da je meritev le večkratno odštevanje, to bode vsakemu znano; zato tudi tega načela pri prvem številjeni nikakor pozabiti ne smemo. — Na kateri način dovedemo pojem meritve otroškemu umu? Kako bi se razložilo otrokom, kolikokrat je 2 v 8 zapopadena? Učitelj pomakne na številnem stroji 8 kroglic izzad deske, opozori otroke, kolikokrat bo po dve „stran vzel“ ali odštel. Otroci naštejejo: štirikrat. Učitelj: dve kroglici toraj od osmih kroglic lahko štirikrat odštejemo. Namesto tega lahko tudi rečemo: dve kroglici ste bili pri osmih kroglicah štirikrat zraven: ali $2 \text{ v } 8 = 4$ krat (zapopadena). — Kaj se pravi, kažé na tabli $2 \text{ v } 8 = 4$ krat? „v“ tedaj pomenja, da moramo pred njim stoječe število večkrat odšteti od onega števila, katero je za „v“. — Naloge, katere jim učitelj stavi, rešujejo naj sami s fižolom, katerega naj ima vsakdo pri sebi, ali pa s pikami na tablicah.

Največ razuma térja delitev. Tù naj si učitelj voli ta-le pot, n. pr.: Koliko je $\frac{1}{3}$ od 3? Učitelj naredí na tablo tri pike ter jih razdelí v tri predele. V koliko predelih vidite

te pike? Koliko pik je v vsakem predelu? Vsaki predel imenovali bomo tu $\frac{1}{3}$. In ker je v vsakem predelu ena pika, rekli bomo: ena tretjina od treh pik je ena pika, ali $\frac{1}{3}$ od 3 = 1. Kaj se tedaj pravi $\frac{1}{3}$ od 3? „ $\frac{1}{3}$ “ toraj kaže, da si moramo narediti tri predele, število „3“ pa znači, da imamo tri pike in moramo jih razdeliti v te predele tako, da jih bode v vsakem enako. Kakor dobé učenci rešiti nalogo, slično omenenej, brž si napravijo na tablice predele, jih polnijo s pikami, in takoj so dobili proizvod. Da si delitev učencem mnogo truda prizadene, vender se tudi tega sčasoma privadijo, in ne bode ga na konci leta v šoli, kateri jo je redno obiskoval in nij brez vse pameti, da bi tega ne umel.

Napačno bi pa bilo vsakako, ako bi učence predolgo časa ali še celó vse prvo leto pustili, na ta način, da bi si iskali proizvodov. Že pri ustnem in neposrednjem pismenem številjenji moramo učence navaditi, da si izrečeno ali zapisano število takoj predstavijo in tako brez kakih pripomočkov nalogo rešijo. — Da bi se otroci po zgoraj naznačeni metodi preveč k mehanizmu nagnili, nij treba nikakoršnega pomisleka imeti. Ravno z večkratnim predstavljanjem delov, iz katerih število sestoji, postane številni pojem popolnoma jasen; učencu pozneje niti na um ne bode padlo, pri reševanju računске naloge kako sredstvo rabiti. Ta metoda pa je tudi še v drugem oziru jako koristna, kajti učencu jako olajšuje učenje, in delo mu je mikavno. Ker si učenec mora ob enem predstavljati znamenje števila in število samo, umevno je lahko, zakaj učenec v začetku tudi naj lažje nalogo izračunati ne more; pozabil je namreč med čitanjem naloge že vsa števila, predno je prišel do tja, kjer mu je treba odgovoriti. Zgubil bi pa tudi učenec vse veselje do tega predmeta, ako bi bil primoran pisati vedno le gole, mrtve številke na tablico, a naloge, ki ima za duha baš največ zanimivosti, bi rešiti ne umel. Dosežemo pa tudi s tem, da vsi učenci predmet temeljito razumejo, kar vsakako v drugih šolskih letih napredek vrlo pospešuje.

Ko se je učna tvarina do številke 10 dobro prebavila, treba je, predno se to število prestopi, še popred natančnega ponavljanja; vzlasti je gledati na to, da učenci dobé spretnost v prištevanju števil do deset in istotako tudi v odštevanju od tega števila. Pri razširjanju številnega kroga od 10 do 20, posebno takrat, kadar se prištevajo k številom, manjim nego deset, taka števila, da potem proizvod preseza deset, rabi naj se prav pridno številni stroj. V tem slučaju, n. pr. pri doštevanju, prisiliti morajo se otroci, da le na edini pravi način pridejo do rezultata. Število, katero se prišteje, razstaviti se mora na dva dela; prvi del prišteje se takoj k v prvo imenovanemu številu, da se dobí deset, drugi pa se pridene k desetici. Učitelj naj ne bode pri računanju preveč v skrbi, da bi s predstavljanjem števil na računskem stroji premnogo časa porabil, ker bi potem ne mogel doseči predpisanega učnega načrta. Kar se z naj trdnejšo voljo storiti ne more, tega mu menda noben nadzornik ne bo v greh štel. Boljše počasi in previdno, nego hitro pa nepreudarjeno. Naglica pri nobenem predmetu nij dobra, najmanj pa pri številjenju.

Kar se tiče vzgledov pri vporabnih nalogah, bodo naj mikavni, izbrani, naj se naslantajo kolikor mogoče na tvarino názornega nauka, in naj se ozirajo na domače potrebe. Ker ta predmet po svoji lastnosti zahteva največ otroške pozornosti, treba ga je tudi v nižjem razredu staviti v prvo učno uro, ko je duh še čuječ in neutrujen.

Ako smo reševali svojo nalogo vestno, sè zadovoljnim veseljem rekli bomo lahko koncem šolskega leta: „Moj trud ni bil zastonj!“

Učne slike iz zgodovine.

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

III. Perzijani.

1) *Cir ustanovi veliko perzijsko kraljestvo. (558 p. Kr.)*

Perzijani so živeli v Aziji na jugu Medije ob Perzijskem zalivu. Bili so krepek in bojevit národ, nekaj poljedelci, nekaj kočevniki. Svoje dečke so posebno učili jahati, z lokom streljati, pa resnico govoriti. Nobena pregreha se jim ni tako ostudna zdela nego laž. Poleg lažnika so črtili tudi zapravljivca, ki je dolgove delal. „Kdor dolgove dela,“ so rekli, „mora tudi lagati.“ Začetkom so bili Perzijani podložni Asircem (glavno mesto Ninive), a so se osvobodili. Te svobode pa niso dolgo uživali, kajti podvrgli so si jih Medijanci (glavno mesto Ekbatana).

Kakih sto let gospodovali so Medijani nad Perzijani. Na to pa jih je Cir osvobodil. Cir je bil mogočen in premeten Perzijski glavar ter sorodnik Medijanskega kralja. Bil je zeló domoljuben in častilakomen. Vedno je nameraval svojo tujim vladarjem podložno domovino osvoboditi, ustanoviti novo Perzijsko kraljestvo ter postati sam kralj.

Nekdaj pozove toraj Perzijske poglavarje k sebi ter jim reče: „Perzijani, tù mi piše Medijanski kralj (Astijag), da me je imenoval za vašega vojvoda. Zato vam ukažem, pridite jutri vsi s srpi na oni pusti kraj tam za goro!“ — Drugi dan pridejo, kakor jim je bilo rečeno, in so od zore do mraka v potu svojega obraza čistili s trnjem jako zaraščeno polje. Na večer jim Cir naroči, naj drugi dan zopet pridejo, ali praznično oblečeni. To pot jih pelje na mehko trato, kjer so se ves dan gostili in veselili. Na posled jih vpraša Cir: „No, zdaj mi pa povejte, kateri dan Vam je bil bolj všeč, današnji ali včerajšnji?“ — „O, to je lahko reči,“ odgovoré vsi, „včeraj smo morali težko delati, danes pa smo se le veselili.“ Na to reče Cir: „Prav tako, vrli rojaki! poslušajte me! Sužnji boste, dokler bodo Medijanci vaši gospodarji; ali mnogo takih dni, kakoršen je bil današnji, vam bom pripravil, če mi hočete pomagati ter odpoveste pokorščino Medijancem. Nikar se ne bojte, bogovi so z nami in sreča junaška!“

Perzijani ga radi vbogajo, preženó Medijanske namestnike iz dežele ter proglasé Cira za svojega kralja. Ko je Medijanski kralj to čul, pozove Cira k sebi. Ta pa mu je dal poročiti, da bo še pred prišel, nego mu bo ljubo. Prišlo je med Medijanci in Cirom do vojske. Cir je zmagal, vjel Medijanskega kralja ter sam postal kralj Perzijanov in Medijanov.

2) *Cir in Krez.*

Ko je svojo na novo ustanovljeno državo nekoliko uredil, peljal je svojo vojsko dalje proti zahodu. Tù je bila še mogočna država Lidija. Ko njen, zavoljo svojega velikega bogastva znani kralj Krez vidi, da je Cir vjel Medijanskega kralja, s katerim si je bil v sorodu, hotel mu je napovedati vojsko. Predno pa je napovedal vojsko, pošlje poslanca k slavnemu prerokovališču v Delfi, vprašat boga Apolona, ali bode zmagal v prihodnji vojski. Vedeži mu tam odgovoré: „Če bo Krez Perzijane z vojsko napadel, razdejal bo veliko kraljestvo.“ Te besede je se vé Krez sebi na korist razlagal ter kar začel vojsko. Pa ni imel sreče! Cir ga premaga ter celó vjame.

V prvem hipu zmage dà Cir Kreza zvezati ter ukaže ga sežgati. Ko je nesrečni kralj stopil na gromado in je plamen že švigal, zakliče trikrat: „Solon! Solon! Solon!“ Cir bi rad vedel, kaj je hotel Krez s to besedo povedati. Zato dá ogenj zopet pogasiti, kralja razvezati in pred se pripeljati. Zdaj mu Krez začnè pripovedovati sledečo pripoved:

3) *Krez in Solon.*

Bil sem najbogatejši kralj. Bogastvo pa me je naredilo prevzetnega. Nekega dne je prišel k meni v grad Grški modrijan Solon. Želel sem, da bi me ta slavni mož hvalil, dobro ga pogostim ter mu razkažem vse svoje zaklade. Na to ga prašam: „Reci mi, katerega človeka imaš za najsrečnejšega od vseh, kar si jih na svojem potovanju videl?“ Solon imenuje nekega Tela, kateremu so še vsi otroci in unuki živeli, ko je v slavnem boji za domovino umrl. Zavzet vprašam ga dalje, kdo da je za Telom najsrečnejši. Zdaj sem si mislil, bo pa že mene imenoval. Solon pa reče: „Za Telom? — Daj, da ti povem o srečnih bratih Kleobiji in Bitonu! Njuna mati bi bila rada šla v tempelj. Ko so pa voli, ki so jo navadno v tempelj vozili, na paši ostali, sta se sina sama vpregla in mater dve milj daleč k tempelju peljala. Vse zbrano ljudstvo je hvalilo pridna mladenčca. Do solz ganjena mati stopi z voza, gre v tempelj ter moli: „Bogovi, podelite mojima sinoma to, kar bi bilo za nju najboljše!“ — Med tem sta od pota trudna brata v tempelju zaspala. Ko jih je mati po darovanju hotela vzbuditi, vidi, da sta mrtva. — „Reci mi, Krez“, vpraša me na to Solon, „ali si moreš večo srečo misliti, kakor po tako lepo dovršenem dejanju za vselej mirno zaspati?“ — „To je vse res, zavrnem mu jaz nevoljen, ali zakaj pa tudi mene ne šteješ srečnega? saj si vendar videl moje bogastvo.“ Na to reče Solon: „O Krez, dostikrat je revež srečnejši od največjega bogatina. Pa pomisli tudi to, da se ti pred smrtjo še marsikaj lahko pripeti; zato se nihče pred smrtjo srečnega imenovati ne more.“

O tej resnici sem se kmalu prepričal. Čvrsti moj sin in naslednik je bil na lovu po nesreči ubit, drugi je bil mutast; zdaj pa sem celó ob svoje kraljestvo prišel. — Ciru pride na misel, da bi tudi njegova sreča znala opotočna biti, prizanese Krezu ter ga kot svetovalca in prijatelja vzame k sebi.

4) *Cirove nadaljne zmage in smrt.*

Ko si je Cir še celo Malo-Azijo osvojil, napravil se je nad Babilonsko kraljestvo. Blizo Babilona premaga sovražnikovo vojsko. Babilonski kralj se je moral umakniti v mesto. Ker je bilo mesto dobro vtrjeno, pa tudi z živežem obilno preskrbljeno, zato si ga Cir ni mogel s silo polastiti. Sklenil je tedaj ga z zvijačo vzeti. Perzijani namreč napeljejo po noči reko Evfrat v veliko jezero. Po plitkem vodotočji so prišli Cirovi vojaki v mesto in so napali brezskrbne prebivalce.

Tù v „Babilonski sužnosti“ bivajočim Judom je povrnil Cir vse sveto orodje in posode, ki jih je Babilonski kralj Nebukadnezar iz Salomonovega tempelja pobral, ter jim dovolil, da se smejo v svojo domovino vrniti,

Ker sta se mu tudi Palestina in Fenicija udali, je imel Cir vso sprednjo Azijo.

Pa s tem še nezadovoljen, hotel si je podvreči tudi še uboge, pa krepke Masagete pri Kaspiškem morji. Masagetska kraljica (Tomiris) bi se bila rada ž njim pomirila, a prevzetni zmagalec ni hotel nič o pogodbah vedeti. Zmagaje je drl naprej ter vzel celó kraljičinega sina. Zdaj pa se je vse ljudstvo uprlo zoper njega. Prišlo je do krvave bitke. Dolgo časa je bil boj neodločen, nazadnje pa so Masageti zmagali. Med veliko množico mrtvih Perzijanov, ki so pokrivali bojno polje, je bil tudi Cir. Tomiris mu dá, kakor se navadno pripoveduje, mrtvemu glavo odsekati, vrže jo v meh s krvijo napolnjen in reče: „Tu se zdaj napij, trinog!“ Po drugih pisateljih je Cir umrl domá, in njegov grob so kazali v Pasagardi v Perziji.

5) *Kambiz (529—522) in Darij. (521—485)*

Naslednik Ciru je bil sin Kambiz. Tudi ta ni bil zadovoljen s zdanjo velikostjo Perzijske države, nego skušal si je priboriti še druge. Obrnil se je proti Egiptu ter si ga podvrgel. En del njegove armade, ki jo je poslal nad zelenico (oazo) Sivo, je pa pesek do zadnjega moža podsul. Ko je Egipt nekoliko uredil, mislil se je domov vrniti, a na potu skoči nekokrat tako nerodno na konja, da se je z mečem prav hudo v stegno ranil in kmalu potem umrl.

Ko je s Kambizem, ki ni imel otrok, kraljeva rodovina izumrla, zmenili so se Perzijski poglavarji, da pojahajo pri solnčnem vzhodu vkupaj na sprehod in tistega, čegar konj prvi zarezgeta, bodo vsi za kralja oklicali. Konjar Darija, ki bi rad gospoda videl na prestolu, pelje pred ta večer konja pred mesto, koder so poglavarji imeli jahati in ga prav dobro nakrmi. Ko so se drugo jutro poglavarji napotili na imenitni sprehod, spomni se na istem mestu Darija konj dobre krme in začne rezgetati. Takoj skočijo vsi s konj in se uklonijo novemu gospodarju.

Darij je bil jako moder in skrben vladar. Perzija dosegla je pod njegovim vladanjem najvišjo moč na zunaj in znotraj. Ko je doma vse uredil, skušil je prvi med Azijatskimi vladarji tudi Evropo podjarmiti. Najpred si je hotel podvreči Skite. Skiti so bivali onkraj Donave ter bili prav surov národ. Čez Donavo je dal Darij napraviti most in Maloazijatski Grki so ga morali čuvati. Da bodo pa vedeli, kako dolgo naj most čuvajo, dal jim je jermen s 60 vozli ter jim ukaže vsak dan enega razvozlati. Ko bi za 60 dni ne prišel nazaj, naj most podrejo ter naj se s svojimi vojaki vrnejo domov. — Skiti se z Darijem niso hoteli bojevati, nego umikali se vedno nazaj; za seboj pa so vse pokončali. Ker je Darijevi vojski zmanjkovalo živeža, vrnil se je po velikih zgubah domov.

Kmalu potem vstali so proti njemu Maloazijatski Grki. Atenjani so jim pomagali. Toda Darij si jih je zopet podvrgel ter jih ostro kaznoval. Najbolj je Darija jezilo to, da so Atenjani upornikom pomagali. Vprašal je svoje svetovalce: „Kdo pa so ti Atenjani?“ In ko so mu povedali, da so to stanovalci silno male deželice, vzame razsrjen puščico in jo ustrelil proti nebu, rekoč: „Bogovi, najte se maščujem nad Atenjani!“ — Da ne bi tega pozabil, moral mu je odslej strežaj vsak dan pri obedu trikrat zaklicati: „Gospod, spomni se Atenjanov!“

Toda ne le Atenjane, ampak vse Grke je hotel mogočni Darij kaznovati ter jih spraviti pod svojo oblast. Zato nabere silno veliko vojsko ter jo pod poveljništvom Mardonijevem pošlje nad Grke.

Predno pa zasledujemo Darijevo vojsko v Evropo, hitimo naprej in ogledimo si nekoliko deželo in ljudstvo, nad katerim se ima Darijeva jeza razliti!

(Dalje pride.)

Zvonček, dremalka ali kimovka (*Galánthus nivális*).

Učni poskus za višji oddelek ljudske šole.

„Priroda je spala, pa zopet je vstala, in prišla je zala pa ljuba pomlad. Okrog veselice nam delajo tice in mlade cvetice olepšajo vse“. — Ena prva onih cvetic, ki nam „olepšajo vse“, je naš stari znanec „zvonček“, katerega imamo danes v roki. (Učitelj naj skrbí, da ima vsak otrok zvonček v roki.) Kako se toraj zove ta cvetica? Zvonček. (Otroci odgovarjajo vedno v celih stavkih.) Zakaj se tako imenuje? Ker ima podobo zvončka ali pa, ker nam kot zvon danico, „ljubo pomlad“, oznanuje. Otroci in odrasli

veselé se njegovega belega cvetja, a cvetica sama — žaluje; kajti globoko ji visí glavica, in ko bi znala govoriti, tožila bi nam, da mora tako sama cveteti, med tem ko njene sestrice vse še v topli zemlji počivajo. Ker ima glavo tako povešeno, pravijo ji ljudje tudi „dremalka“ ali „kimovka“. — Kako je tedaj

1) imé (se na šolsko tablo zapiše) tej cvetici? Ta rastlina imenuje se zvonček zato, ker ima cvet podobo zvona in ker nam pomlad prizvoni; zove se pa tudi dremalka ali kimovka, ker ima glavico povešeno kot bi dremala.

Kje pa ste dobili zvonček? — Zvonček raste pogostoma po senčnatih, nekoliko vlažnih listnatih gozdih, po vrtilih, pod grmovjem i. t. d. Kdaj cvetè? Že februarja in marcija. — Povej, kar smo slišali o tem

2) kdaj in kje cvetè! (se napiše) zvonček! — Zvonček cvetè februarja in marcija po senčnatih, nekoliko vlažnih listnatih gozdih, po vrtilih, pod grmovjem i. t. d.

Zdaj pa si ogledimo

3) katere dele ima (se napiše) dremalka? Dremalka ima koreniko, steblo, listje in cvet. — Kake oblike je korenika? Čebulaste. Kdo pozná še drugo cvetico, ki ima čebulasto koreniko? — Kakšne barve je zvončkova čebula? Bele. Kake oblike? Jajčaste. Kaj vidimo na spodnjem delu čebule? Živnice. Kakšne so? Dolge in nitaste. Čemu so zvončku čebula in živnice? Da ga v zemlji držé in mu živni sok iz zemlje vlečejo.

a) Kakšna je korenika? (Se napiše.) Korenika ima jajčasto belo čebulo in spodaj mnogo dolgih, nitastih živnic. Korenika mu je zato, da ga v zemlji drží in da mu živni sok iz zemlje vleče.

Drugi del se zove? List. Iz česa rasto listi? Koliko jih je? Imajo li peceljne? Ne, oni sedé na steblo. Čemu so podobni? Sablji. Rečemo toraj: Listi so sabljasti. Kako je površje listovo? Golo. Rob? Cel. Kaj vidimo v listu? Žilice. Čemu so žilice? — (Ponovimo, kar smo slišali.)

b) kakšen je list? (Se zapiše.) — Zvonček ima dva na steblo (betvi) sedeča sabljasta, celoroba, gola in s tankimi žilicami preprežena lista.

Kako se zove ta del? Betva ali steblo. Kako stojí? Po konci. Kako visoko postane? 1—2 dm. Kakšno je? Zeljnato. Kako je po površji? Golo. Koliko stebel poganja ena korenika? Eno. Povej,

c) kaj vemo o steblo? (Se napiše.) — Steblo je 1—2 dm. visoko, po konci stoječe, zeljnato, okroglo in golo.

Kako se zove najlepši del dremalke? Cvet. Kje raste cvet? Na vrhu stebela. Koliko cvetov nosi ena betva? — Ako cvet bolj na tanko pogledamo, vidimo, da ima več delov? Katere? Obod (perigon), prašnike in pestič. (Več učencev pokaže te dele.) Katere dele je imel kristavčev cvet, o katerem smo se lani učili? — Kako smo imenovali take cvetice? Cvetice s popolnim cvetom. Kakšen cvet pa ima kimovka? Nepopolen. Koliko listov ima obod? Šest. So li vsi enaki? Ne, trije vnanji so večji, podolgasti in beli kakor sneg. Trije znotranji pa so krajši, izrobljeni in zelenkasto pasasti. Koliko je prašnikov? Šest. Na prašniku vidimo zopet dva različna dela: belo nitko, prašno nit, in rumeno glavico, prašnico, na vrhu. — Koliko je pestičev? Jeden. Katere dele ima pestič? Jajčasto okroglo plodnico, nitast vrat, in butičasto brazdo. (Se natanko razkaže.) Na čem so obod in prašniki priraščeni? Na plodnici. Združimo vse, kar smo slišali;

d) katere in kakšne dele ima cvet zvončkov? (Se napiše.) Cvet raste na vrhu stebila in je samo jeden. Ima obod, prašnike in pestič, je toraj nepopolen. Obod ima šest listov; trije vnanji so večji, podolgasti in beli, trije znotranji pa so krajši, izrobljeni in zeleno pasasti. Prašnikov je šest, pestič je samo jeden.

Kakor pri drugih rastlinah, nastane tudi pri zvončku iz plodnice plod, ki je mala glavica. Povej

e) čemu je plodnica! (Se napiše.) — Iz plodnice nastane glavici podoben plod.

Čemu je zvonček? Nas razveseljuje, ker je ena prvih pomladanskih cvetic, z nežnobelim cvetom. Kaj delajo ljudje ž njim? Vežejo in spletajo ga v šopke in vence. Čemu ga porabijo razne žuželke? Nabirajo si sladčic iz njega. Kam sadimo celó dremavke? V vrte. — (Učitelj napiše na tablo.)

4) káko korist nam donaša zvonček? (Učenci ponovijo:) Zvonček nas z nežnim cvetom razveseljuje; ljudje ga vežejo v šopke; žuželke nabirajo na njem sladčice. Tudi po vrtilih ga nekateri sadé.

Po nekaterih krajih najdemo mesto zvončka njemu podobno „norico“ (Leucójum vernum), ki ima, kakor vidite, šest enako velikih cvetnih listov in na vsakem listu rumeno pego.

Zdaj se ponoví vse po osnutku na šolski tabli:

Zvonček, dremalka ali kimovka.

1) Kako je imé tej cvetici? — 2) Kdaj in kje cvetè? — 3) Katere dele ima? — a) Kakšna je korenika? — b) Kakšen je list? — c) Kaj vemo o stebelu? — d) Katere in kakšne dele ima cvet? — e) Čemu je plod? — 4) Kako korist nam donaša zvonček? — 5) Katera cvetica mu je zeló podobna? — (Otroci pripovedujejo in zapišejo prilično to, kar je tù z razprtimi črkami tiskanega.)

Poslušajmo konci še, kako nam ljudska pravljica razlaga, zakaj sme zvonček tako zgodno cveteti in kako to, da je sneg bel!

„Ko je Bog uže vse cvetice ustvaril ter jih razposlal, da kinčijo zemljo, ustvaril je še sneg. Dovolil pa mu je, da si sme sam izbrati barvo. Vesel napoti se sneg po svetu si iskat barve. Tik ceste zagleda krasno rudečo rožo. Rudeča barva se mu je tako dopala, da poprosi vrtnico za njo. A vrtnica mu svoje barve ne dá, nego se mu le posmehuje. Nič boljše se mu ni godilo pri liliji, solnčnici, potonki, tulipanu, vijolici, bršljanu i. dr. Vse te in druge cvetice je zastonj prosil barve, le zasmehovan je bil. Obupan je točil solze vsled take trdosrčnosti. Ko vidi pohlevno pod grmom cvetoči zvonček sneg v taki žalosti, usmili se mu ter mu reče: „Ljubi sneg! Nimam sicer lepega krilca, pa če ti ni preslabo, rad ti je dam“. Sneg vesel, da dobí barvo, vzame hvaležen ponudeni mu plašček, ogerne ga čez svoje široke rame ter ga še dandanes ne misli odložiti.

Ker pa so bile nekdam cvetice tako trdosrčne in neusmiljene proti njemu, zato jih tudi on zdaj ne pustí rasti, nego umorí vsako, katera se prikaže nad pozemeljsko površino. Le zvončku je prijatelj, le njega pustí cveteti, če tudi še pokriva s svojim ledenim plaščem zemljo. Prijazno se odmakne onemu, ki mu je jedini nekdam ljubezen skazal“.

Tone Brezovnik.

D o p i s i.

Iz Štajerskega. V seji c. kr. deželnega šolskega svéta v 26. dan jan. 1882. l. dovolila se je ustanovitev nove enorazrednice v Topolšicah v šol. okr. Šostanjskem, razširjenje

ljudskih šol v Vuhretu (okraj Marenberg) v dvorazrednico, onih v Kamnici (okr. Maribor) in pri sv. Vrbanu (okr. Ptuj) pa v trirazrednici. G. Fr. Zagoričnik, učitelj v Preborjah (okr. Kozje) imenovan je bil učiteljem v Št. Janž na Peči (okr. Šoštanj). — Nj. Vel. presv. cesar daroval je 100 gld. priv. penzijskemu zavodu za vdove in sirote ljudskih učiteljev štajerskih. — Kakor je iz 27letnega računa privatnega penzijskega zavoda za vdove in sirote štajerskih ljudskih učiteljev razvidno, bilo je dohodkov 7026 gld. 99 kr., vplačanih izvanrednih doklad pa 274 gld. 50 kr. Vse premoženje znašalo je na konci društvenega leta 1881. glavnice 50.100 gld., rezervnega fonda pa 12.052 gld. Društvo imelo je na konci društ. leta 193 udov, 70 vdov in 27 sirot. Na penzijah izplačalo se je 6.975 gld. — C. kr. dež. š. svèt ukazal je vsem mestnim in okr. šol. svétom, da naj opozorijo vsa šol. vodstva na svečanostno knjigo: »Erzherzog Johann im Liede«, spisal dr. Ant. Schlossar (založil C. Huber v Gradci) za šol. knjižnice. — Kmetijsko društvo štajersko podarilo je 20 gld. g. Fr. Slemenšku, učitelju v Zdolah (okr. Brežice), za njegovo vspešno podučevanje v kmetijstvu. — Dne 13. in 14. feb. vršila se je deseta javna letna preskušnja učencev dež. sadje- in vinorejske šole pri Mariboru, h koji je dež. odbor svojega poročevalca o tem zavodu, g. dež. odbornika dr. vitez Schreiner-ja kot komisarja poslal. Učence so izpraševali ravnatelj Goethe iz sadjereje, vinoreje in kletarstva, adjunkt Knauer iz prirodoslovja in poljedelstva, nadučitelj Jakše iz računstva, geometrije in slovnice, učitelj Ketz o rezitvi trte in paznik Stiegler o cepljenji sadnih dreves. Na konci skušnje govoril je g. dr. Schreiner enajstim letos ta zavod dokončajočim odgojencem nekaj spodbudilnih srčnih besedi v slovo ter se zahvalil učiteljstvu za v tem šol. letu dosežene dobre vspehe. — S 1. marcijem začne se 11. šol. leto, za katero se je že izvanredno mnogo prositeljev oglasilo. Tudi šola za vincarje se tedaj začne. Akoravno se v ta tečaj le 10 vincarjev vzprijeti more, oglasilo se jih je vender že okoli 40 iz vseh delov dežele. — Umrli je g. Ant. Čeh, nadučitelj na predmestni šoli v Mariboru in g. Fr. Debelak, 22 let star, zač. učitelj na Polji (okr. Kozje); na njegovo mesto je imenovan g. Jos. Cugm us, prov. podučitelj v Zrečah (okr. Konjice).

Tone Brezovnik.

Iz Vojnika. Kakor sem Vam v svojem zadnjem dopisu poročal, izstopili so vsi Celjski mestni učitelji in učiteljice iz našega »učit. društva,« čes, da goji preveč slovenstvo in da je toraj »nevarno«. Da so pa učitelji Celjskega in Laškega okraja drugačnega mnenja, da namreč vedó, da nam društvo s slovenskim poslovnim jezikom več za naše praktične potrebe koristi kot z nemškim, to pokazali so dne 9. feb. Kajti vkljub temu, da so nasprotniki, tudi nekaj »národnjakov« vmes, rovali zoper naše društvo ter mu prorokovali, da mora zdaj po izstopu mestnega učiteljstva umreti, pokazalo je, da stoji društvo zdaj morda še na krepkejših nogah kot pred. Kajti ne le, da se je sešló lepo število starih udov, nego pristopili so k nam še 4 novi udje, namreč gg. A. Kosi, c. kr. gim. profesor*), Iv. Klopčič, učitelj v Št. Petru, B. Trabusi-ner, učitelj v Galiciji, in M. Repič, učitelj v Novicerkvi.

Ko nam je društveni podpredsednik v krepkih besedah izrazil veselje, da so se udje k današnjemu zborovanju v tako obilnem številu sešli, ter se niso zbalí tega, da smo postali zavoljo našega marljivega delovanja v prospéh národne šole »nevarni«, predstavi nam nove gg. ude, povabljaajo jih na možato delovanje v prid in čast društva. Ganljivo spominjal se je g. podpredsednik tudi prerano umrlega marljivega društvenega uda g. Miklavca, ter nam naznanil, da je on v imenu društva položil venec na grob dragega pokojnika. V znamenje sožalovanja vzdigne se društvo s sedežev.

Nato prečita g. Hofbauer zapisnik zadnje društ. seje, ki se neizpremenjen vzprijme. Izmed sl. društvenemu vodstvu došli dopisi omenjam dopis na Graškem vseučilišči svoje študije dovršajočega Ptujskega národnega učitelja g. Tom. Romih-a, v katerem dopisu se ta gošpod pred slov. učiteljstvom opravičuje vsled nekega napada na njega v Graški »Pädag. Zeitschrift«, da je on baje rekel, da slov. učiteljstvo ne zadostuje svoji nalogi i. t. d. i. t. d. Društvo vzame dopis tega vrlega učitelja na prijazno znanje. G. Romih pa naj deluje tudi v prihodnje krepko za napredek in prid národnega ljudskega šolstva in naj se spominja besed: »die schlechten Birnen sind es nicht, an denen die Wespen nagen«. — Dalje prečital se je tudi dopis sl. učit. društva v Št. Lenartu v Slov. Goricah, v katerem se naše društvo vabi pristopiti prošnji nekatereh staj. učit. društev, da naj preide lastništvo Graške »Päd. Zeitschrift« iz rok Graškega mest. učit. društva v roke »štajerske učit. zveze« (Lehrerbund). Ker je našemu društvu malo mar, katero izmed tema dvema težnjama našega slov. ljud. šolstva enako nasprotujoči društvu je

*) Kaj pa, ko bi tudi neki drugi g. profesor se toliko ponižal ter storil kaj za naše društvo, namesto je v „svojem“ organu s svojimi dopisi grditi? — Poroč.

lastnik lista, ki nas ne dovolj v nemški rog trobeče učitelje psova z »nationalnimi fanatkarji«, preide se na daljni dnevni red.

Sledil je govor g. M. Kokot-a, o »žepku«. V daljšem z mnogimi eksperimenti podpiranem govoru, vedel nam je g. poročevalec razna najiminitnejša žeplova kemična spajanja, žeplove lastnosti, njegovo porabo v vsakdanjem in zdravniškem življenji in njegovo pridobivanje otroškemu razumu pripravno razložiti. Za ta jako mikaven govor izreče mu društvo zaslužno zahvalo.

Pri volitvi društvenega predsednika oziroma tudi podpredsednika in pevovodje, bili so voljeni za predsednika g. Jak. Lopan (enoglasno), za podpredsednika g. Fil. Koderman, nadučitelj na Frankolovem, in za pevovodjo g. Iv. Grebenec, učitelj na Svetini. — V imenu pri zadnji (januarjevi) seji voljenih pregledovalcev društvenih računov poroča g. nadučitelj G. Vrečar iz Teharij ter javi, da so vsi društveni računi v popolnem redu, samo da je mnogo udov še z društvenino zaostalo. Na to se takoj vname živahen pogovor, kako naj bi se zaostala društvenina iztérjala. Po daljšem razgovoru sklene se, da naj to reč vzame odbor v roke ter jo po svoji previdnosti v red spraviti skuša. — Ko se je še sklenilo, da se naj v prihodnje društveno zborovanje pričnè vselej ob polu 11. uri dopoludne ter da si društvo razen že zadnjič omenjenih časnikov naroči še »Vrtec«, sklene se zborovanje ob 1 uri popoldne. Pri kapljici rujnega vinca »pri belem volu« zmenili smo se še potem marsičesa ter se razšli z objubo »ne udajmo se!«

Tone Brezovnik.

Iz Notraunjskega. (Vprašanja.) — I. Nedavno čital sem v nekem nemškem ilustrovanem listu, da se nahaja v Loži (?) pri Ljubljani (Laas, Bezirk Laibach) učilna delavnica (Lehrwerkstätte) za obdelovanje mramorja. Meni do zdaj o takem zavodu še nič ni bilo znanega. Sicer pa je uže »Laas, Bezirk Laibach« nekako čudno. — Je-li res, da je na Kranjskem kakova taka delavnica, — in če, kje se nahaja? — II. So-li mimo Metelkovih ustanov še katere druge namenjene za užitek Kranjskim učiteljem národnih šol? Na Notranjskem baje nek učitelj uživa stipendij, toda ne Metelkov. Ljubo bi nam bilo o tem kaj več izvedeti.

Iz Ljubljane. 25 stenskih slovenskih tabel, sestavila učitelja A. Razingera in A. Žumer, je zdaj gotovih. Čitateljem »Učit. Tov.« te table niso neznane, uže p. l. smo jih nekaterikrat omenili. Zdaj pa, ko vidimo vse delo izvršeno, moramo reči, da so table izvrstno dodelane. — Cena 25 tablam nevezanim je 2 gd. 50 kr., a vezanim 7 gl. — Ako primerjamo ceno teh tabel z ono drugih, moramo izreči, da je nizka, tako n. pr. stane 18 stenskih tabel za nemško branje (sestavil Heinrich) nevezanih 4 gl., a vezanih 10 gl. — Ako dostavimo, da je kamnotiskarna Blaznikovih dedičev svoje storila, da je tisek viden v še tako veliki šoli, omenili smo le nekaterih prednosti teh tabel mimo dozdej navadnih. Kdor hoče imeti table vezane, t. j. prilepljene na trd papir, naj se posebej zglaša. Dobivajo se te table pri založnikih A. Razingera in A. Žumer-ji, v II. mestni šoli na Cojzovej cesti.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Pri enorazrednici v Begunah (v Logatskem okraji) s 450 gold. in s stanovanjem do 5. t. m. V dvorazredni dekliski šoli v Kočevskem mestu s 450 gold., ali tudi s 400 gold. do 15. t. m.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Za trdno so postavljeni gg.: France Papler, nadučitelj v Borovnici; Jos. Žirovnik, 4. učitelj v Cirknici; Avgust Kleč, učitelj na Rakeku, in Mat. Hiti, 3. učitelj v Senožečah. Gspdč. Krušič, v Kočevskem mestu, se je službi odpovedala. Gspdč. Ana Pour, izučena pripravnica, je zač. postavljena v dvorazredno šolo v Moravče. Pomožni učitelj Jos. Petrič se je zač. službi v Starem trgu pri Loži odpovedal, in na njegovo mesto pride Alojzi Sežun; on pa pride kot pomožni učitelj v Preloko (v Črnomeljskem okraji).

Vabilo.

„Celjsko učit. društvo“ ima v četrtek 2. marcija v prostorih Celjske okoliške šole svoj redni mesečni zbor s sledečim dnevnim redom: 1) Prečitanje in odobrenje zapisnika zadnje seje. 2) Dopisi društvenemu vodstvu. 3) Kako naj vpljiva národní učitelj na povzdigo kmetijstva, govori g. J. Lopan. 4) Učilni poskus iz rastlinstva za srednjo stopnjo národne šole, govori g. T. Brezovnik. 5) Nasvétí.

K obilni udeležbi uljudno vabi

Odbor.